

גרין ואלד בארוכה: שבאחד ממכתבי הרבי (בלקו"ש ח"ז עמ' 336),
 מתייחס הרבי שם לתמיהת הדברי נחמ"י בפרע"ח - דפוס דובראוונע
 ודפוס לאשצוב - שער ספה"ע פ"ז: והטעם שמת רשב"י ביום ל"ג
 בעומר, כי הוא מתלמידי רע"ק שמתו בספה"ע, דלכאורה הרי אדרבה
 בגמרא מבואר איפכא, שאחרי שמתו תלמידי ר"ע סמך חמשה
 תלמידים ורשב"י אחד מהם?

והרבי מביא סיוע להשערת הדב"נ אשר בפע"ח (דפוס
 קארעץ), וז"ל: "אכן קטע זה אינו מופיע, וכן בסידורי אריז"ל, ובשני
 פע"ח כת"י שישנם באוסף הכת"י אשר לכ"ק מו"ח אדמו"ר שליט"א,
 חסר כל ענין זה. כן לא מצאתי לביאור הנ"ל בכל דרושי דא"ח שראיתי
 לעת עתה.

והנה ידועים דברי החיד"א (בברכ"י סי' תצג) שהביא של"ג בעומר
 הוא יום הילולא והסתלקות דרשב"י, אולם בליקוטים שבס"ס 'מראית
 עין' לחיד"א אות ז כותב: "ומ"ש בברכי יוסף בסימן זה, דיש מי שכתב
 דפטירת רשב"י ע"ה זי"ע בל"ג בעומר, כן כתב 'בפרי עץ חיים', אך
 כבר נודע דבנוסחאות כתבי אריז"ל היה ערבוב וט"ס, והנוסחא אמיתי
 היא נוסחת הח' שערים שסידר הרב מהר"ש ויטאל, בנו של רבינו
 מהרח"ו ז"ל, ובשער הכוונות האריך בסוד יומי העומר... ולא בא בפיו
 לומר שהוא פטירת רשב"י ע"ה, ואפשר שהכוונה כמ"ש אני בטוב עין,
 דביום ל"ג התחיל ללמד ר' עקיבא לרשב"י וחביריו, ודוק היטב.
 ולפי"ז באין הפע"ח, אין מקור של"ג בעומר הינו יום הסתלקות
 רשב"י, אולם הרי ידועה שדעת רבינו הזקן בהרבה מקומות, בדרוש
 שער לג בעומר שבסידור דא"ח, וד"ה להבין הילולא דרשב"י שבס'
 מאמרים אדה"ז משנת תקס"ב ושנת תקס"ד, שאכן ביום ל"ג בעומר
 הוא יום הסתלקות רשב"י, ומאין מקורו?

סדר דפוסי פע"ח וסדר דרושי רבינו

ובאמת צריכים לברר כאן סדר הדברים, דלפי הרבי, הרי בפע"ח
 שנדפס לראשונה בקארעץ ובפע"ח שבכתב"י, חסר כל הקטע על
 הסתלקות. והנה הפע"ח דפוס דובראוונא נדפס בשנת תקס"ג - תקס"ד
 (עפ"י 'כתבוני לדורות' מכון 'אהבת שלום' עמ' צ), ואילו מצינו כבר
 על יום הסתלקות רשב"י בכתבי רבינו הזקן משנת תקס"ב (ראה

מאדה"ז תקס"ב ח"ב עמ' תלא "וזה הי' בל"ג בעומר כשנסתלק רשב"י ע"ה). אולם באמת מה שכתב הרבי שעיין בפע"ח דפוס קארעץ, צ"ע איזה דפוס, כי כידוע נדפס הפע"ח בקארעץ פעמיים, פעם אחת בשנת תקמ"ב, ופעם שני' בשנת תקמ"ה. וכידוע שיש שינויים רבים בין שני דפוסים אלו, שבפע"ח משנת תקמ"ה, ניתוספו המון הוספות מהמחברים ומרמ"ע מפאנו ועוד. וא"כ יש לעיין, אם נבדק הדבר בשני הדפוסים יחדיו, ועוד ראיתי, שבאמת דפוס דובראוונע הינו מיזוג של שני דפוסים הקודמים, וא"כ צ"ע אם כבר מופיע בדפוס הקודם?

והנה החיד"א ב'מראית עין' סבור, שמקור של"ג בעומר הוא מפע"ח שם, ובאמת מסתבר שספר 'מראית עין' שנדפס בשנת תקס"ה מתייחס לדפוס דובראוונא, שנדפס בשנת תקס"ג-ד. אולם בברכ"י שנדפס בשנת תקל"ח, (שאז עדיין הפע"ח הי' רק בכת"י וטרם נדפס כלל) ושם עדיין קיבל כעובדא שבל"ג בעומר יום ההסתלקות, אינו מזכיר להדיא את הפע"ח כמקורו, וצ"ע? ומכך נראה שענין ל"ג בעומר כיום ההסתלקות הי' רווח וידוע (ועפ"ז כתב ב'ברכי יוסף'), וב'מראית העין' דן, בעקבות דפוס דובראוונא, שנראה לי שמקור הדבר בפע"ח, ולכן מסיק שלפי השער הכוונות אין יסוד לדבר זה.

מקור שבלתי תלוי בפע"ח

ומנין הי' נפוץ ענין זה? בינתיים מצאתי מקור אחד שכידוע הי' בזמנו בעל השפעה מרובה (ולא ראיתי שמציינים אליו המלקטים), והוא בספר 'חמדת ימים' שנדפס לראשונה בשנת תצ"ב בערך (ח"ג ספירת העומר פ"ב ליל לג): "ונמצא כתוב בספר הקדמונים שיום ל"ג לעומר הוא יומא דאתפטר רשב"י ע"ה מן עלמא, ונוהגים לקבוע בליל זה לימוד רזין דחכמתא דילה ובאדרא זוטא וששים ושמיים בהילולא דיליה.

ומזה שכתב "ונמצא כתוב בספר הקדמונים", משמע שלא לפע"ח הכוונה, שהרי פע"ח הוא מכנה כתבי הרב וכיו"ב, וצריך חיפוש למה כוונתו (כי כפי שכבר הארכנו אשתקד דבריו לקוחים מספרים אחרים), ואז ניתן לברר מהו מקורו של אדה"ז (כי כפי שכבר הארכנו, לא השתמש רביה"ז בספר זה ישירות).

ולהעיר שבספר 'מורה באצבע' (סי' ח אות רכג) על ל"ג בעומר כותב, וז"ל: "ויש מי שנהג לעשות לימוד בליל ל"ג בעומר בי עשרה, ללמוד שבחי רשב"י המפוזרים בזהר ואדרא זוטא". ויש לעיין אם מקורו ב'חמדת ימים' הנ"ל, אם כי יש שינויים בדברי החיד"א.

¹¹²⁴⁵⁶⁷

בכל אופן, נראה שיש מקור בלתי תלוי בפע"ח על היות יום זה יום הסתלקות רשב"י, עכ"ל.

והנראה בזה לבאר בהקדם מה שבשנים האחרונות נתגלו ב' כתבי יד קדומים חשובים מאד בנידון שלנו:

כת"י 'אוקספורד' מספריית רבי דוד אופנהיים (שלפני שנת תע"ב) של 'פרי עץ חיים', ושם (שער ספירת העומר פ"ז) נאמר בזה"ל: "...שאמור לו לאיש הזה שלמה הוא אומר נחם ביום שמחתי. וטעם שמ' [=שמחת] רשב"י ביום ל"ג לעומר, כי הוא מתלמידי רבי עקיבא, שהוא שמ' [=שמת] ל"ג לעומר", עכ"ל.

¹¹²⁴⁵⁶⁷

וזהו הנוסח האמיתי של ה'פרי עץ חיים' הנ"ל. ולפ"ז מתורצים כל הקושיות והתמיות ששאלו על ה'פרי עץ חיים' המודפסים, שבאמת הם משובשים מאד לפנינו: ואילו ה'דברי נחמיה' היה רואה את הנוסח האמיתי הזה של כתה"י של 'פרי עץ חיים' הנ"ל היה שמח שמחה עצומה, שבאמת המקור האמיתי של"ג בעומר הוא יום הסתלקותו של רשב"י הוא אמנם בכתבי האריז"ל כנ"ל.

ב'פרי עץ חיים' שבדפוס היה שרשרת של שגיאות קשות, שנגרמו על ידי המדפיס מפני שהוא פירש בטעות את ה'שמ' הראשון ל'שמת', ולכן שינה (בהתאם) מ'וטעם' ל'יהטעם' [ל'יום שמחתי' שלפני זה, מפנין שמת רשב"י ביום ל"ג בעומר, כי הוא מתלמידי רבי עקיבא 'שמתו בספירת העומר' - כאן נמשך ברצף המשך השגיאות מזה שלא היה יכול המדפיס לפענח את 'שהוא שמ' ל'שמת', כי כך כבר פיענח את ה'שמ' הראשון ל'שמת', על כן השמיט את ה'שהוא' מהנוסח ועשה מה'שמ' השני ל'שמתו'. ואחר כך היה 'חייב' להמשיך בשגיאה נוספת, שעשה מ'ל"ג לעומר' ל'ספירת העומר', כי הרי תלמידי רבי עקיבא לא מתו בל"ג בעומר. אבל לפי הכתב יד הקדום האמיתי נאמר כך: "וטעם שמחת רשב"י ביום ל"ג לעומר כי הוא מתלמידי רבי

עקיבא שהוא שמת ל"ג לעומר", והכל בא על מקומו בשלום, ושל"ג בעומר הוא ממש מה שחשבנו תמיד, יום הסתלקותו של רשב"י!

ה'חיד"א' ו'הבן איש חי' מעולם לא אמרו של"ג בעומר אינו יום הסתלקותו של רשב"י ח"ו, הם רק העירו על הנוסח המשובש שבדפוס 'פרי עץ חיים' הנ"ל, כמו שהעיר ה'דברי נחמיה', ותו לא.

ב'אגרות קודש' (כרך ד ע' ערה) כותב כ"ק אדמו"ר זי"ע (פסח שני תשי"א): "כמה טעמים נאמרו בשמחת ל"ג בעומר וחגיגתו, ואנו אין לנו אלא האמור בכתבי האריז"ל ומובא בדא"ח, אשר יום זה הוא יום הסתלקותו של רבי שמעון בן יוחאי - הילולא דרבי שמעון".

ובהערה שם נאמר מקורו 'בכתבי האריז"ל' ומובא בדא"ח [=דברי אלקים חיים' = בחסידות]: "פרי עץ חיים שער ספירת העומר פ"ז, דרוש כ"ק רבנו הזקן (הוזכר בשו"ת דברי נחמיה חאו"ח סי' לד ס"ז). סידור שער הל"ג בעומר, ובלשון מהר"נ מדובראוונא (שם): כבר נתפרסם בכל העולם מכמה דורות ענין הילולא דרשב"י בל"ג בעומר", עכ"ל.

ולפי האמת אין כאן שום תמיה כלל, כי עוד טרם הדפוס של ה'פרי עץ חיים' כבר נתפרסם בכל העולם מה שנאמר בכתב יד 'פרי עץ חיים' הנ"ל, שרשב"י אמנם נסתלק בל"ג בעומר, וזאת היתה בקבלה מכמה דורות, אלא אח"כ נשתבש מאד קטע זה כפי שזה הופיע בדפוס; דבמקום שנדפס "והטעם שמת" צריך להיות "וטעם שמחת", ובמקום שנדפס "שמתו" צריך להיות "שהוא שמת", ובמקום שנדפס "בספירת העומר" צריך להיות "ל"ג לעומר", ולפי זה הכל בא על מקומו בשלום.

גילוי מרעיש של צילום גוף כתבי יד קודש עתיקים של רבנו חיים ויטאל ובנו רבי שמואל זצ"ל של 'שער הכוונות' שב'שמונה שערים' (דרוש יב). ומה שיש באמת הבדל אחד ויחיד ומשמעותי ביותר בין הכת"י הנ"ל לבין מה שמופיע בכל הדפוסים שלפנינו הוא, שבקטע על מעשה הופעת רשב"י לאריז"ל, על פי הכת"י אמר לו רשב"י לאריז"ל: "אמור לאיש הזה אברהם הלוי כי למה אומר נחם ביום שמועתינו" - משא"כ בכל הדפוסים שלפנינו נאמר כאן: 'ביום שמחתנו', וא"כ לא

נאמר כאן אודות 'יום ההסתלקות' [כפי שציין החיד"א ב'מראית עין' הנ"ל].

והנראה בזה לבאר שאמנם בלשון חז"ל יש בביטוי זה של 'יום שמועה' רק משמעות אחת בלבד - יום פטירה, כדאיתא בגמ' עירובין (מו, א) 'שמועה רחוקה' - ועי' ראש השנה (יח, ב), מועד קטן (כז, ב), שמחות (פ"ב, א), זבחים (ק, א) ועוד. - וכך כבר כתבו ר' עזרא שבט במאמרו על ל"ג בעומר, והרב משה אייזיק בלוי ב'ישורון' כרך טו ע' תתסו הערה 65.

ומה שמתלבטים הנ"ל אודות הלשון 'שמועתינו' שהוא בלשון רבים (דלכאורה היה צריך להיות 'ביום שמועתי'), נראה לבאר בפשטות על פי מה שכתב הגה"ק בעל 'מנחת אלעזר' ממונקאטש זצ"ל בספרו 'דברי תורה' מהדורה ט (סי' לג) וז"ל: ברכות (ו, ב) "אמר רב אשי אגרא דבי הלולי, מילי" [=השכר שמקבלים על ההשתתפות בשמחת הנשואין, הוא בעד המילים (כולל דברי שבח על הכלה) שאומרים לחתן כדי לשמחון]. - "הנה בליקוטי הש"ס להאריז"ל פי' בזה (מהרח"ו ז"ל) וז"ל: "הנה זה סוד הלולא דצדיקייא שארז"ל בו ביום פטירת הצדיק מן העולם אין העסק כי אם בתורה ובמעשים טובים אשר חידש הוא, וזה סוד אגרא דהלולא מלולא, פירוש מילוליו ודבריו שחידש הוא. ועי' בזה רות בהלולא דרב חסדא" עכ"ל. והנה לא מצינו לכאורה לשון הלולא על יום פטירת הצדיק רק על רשב"י כדאמרינן באדרא זוטא [זהר ח"ג רצו, ב. ח"א ריח, ב] בעת פטירת והלוית רשב"י עאלו ואתכנשו להלולא דרשב"י. ועי' בשו"ת שם אריה הוספה לערוגת הבושם להגאון מזסלב ז"ל (חאו"ח סי' יד) מה שהאריך בזה. אמנם בדברי האריז"ל בלקוטי הש"ס כנ"ל מצינו דכל יום פטירתו דצדיק נקרא הלולא כמו שפי' אגרא דבי הלולא כנ"ל. ויתאחדו הדברים כאחד עם דברי רשב"י ז"ל בשם תשו' הגאונים (בסוף יבמות) שנקרא יום זה יומא דהלולא שמתאספין על קבר אדם גדול ביום שמת בו מרחוק ומקורב ואומרים שמועה מפיו עיי"ש, והיינו מילי או מלולא שאומרים בשמו כמ"ש בלקוטי הש"ס להאריז"ל כנ"ל. עכ"ל. בדברי תורה'.

הרי בהדיא דביום הסתלקותו של צדיק ('יום הלולא') מתאספין על קברו ['ביום שמת בו'] ואומרים שמועותיו מפיו, דהיינו מילי או